

Zasady obliczania kalendarza żydowskiego

Zasady i Obliczenia

Kalendarza

Żydowskiego

Zebrał

J. W.

Ł Ó D Ź.

KSIĘGARNIA L. FISZERA.

1910.

Projekt okładki: Julisz Susak

Reprint niniejszej edycji dzieła
wykonano z egzemplarza
znajdującego się w zbiorach prywatnych

Copyright © 2014 by Wydawnictwo „Armoryka”

Wydawnictwo ARMORYKA
ul. Krucza 16
27-600 Sandomierz
tel +48 15 833 21 41
e-mail: wydawnictwo.armoryka@interia.pl
<http://www.armoryka.strefa.pl/>

ISBN 978-83-7950-343-8

ZASADY i OBLICZENIA

Kalendarza Żydowskiego.

W języku polskim nie mieliśmy dotąd dokładnych wiadomości o kalendarzu żydowskim; w każdym razie nigdzie nie znalazłem ani sposobów oznaczania początku roku ani też obliczania jego długości i rodzaju.

Znane były tylko ogólne podstawowe pojęcia.

Sądzę więc, że zaznajomienie się z niezmiernie oryginalnymi i ciekawymi obliczeniami, które przetrwały w niezmienionej formie 16 wieków, może być dla niejednego czytelnika interesującym.

Do opracowania niniejszego posłużyły mi następujące dzieła:

Pirda Majer. Cud świata. Dessau 1811.

Lazarus Bendavid. Zur Berechnung und Geschichte des Jüdischen Kalenders. Berlin 1817.

Dr. Ludwik Ideler. Handbuch der mathematischen und technischen Chronologie. Berlin 1825.

Jakób ben Abraham Gordon. Kalendarz na
tysiąc lat. Luach al elef szahnim. Wilno 1854.

Dr. Adolf Schwarz. Der Jüdische Kalender.
Breslau 1872.

Dr. Max. Simon. Grundzüge des Jüdischen
Kalenders. Berlin 1891.

Łódź, d. 1. II. 1910.

J. W.

Kalendarz będący obecnie w użyciu u żydów, został wprowadzony około roku 350 po N. Chr. przez ostatniego patriarchy Rabbi Hillela II Hanassi.

Podług wszelkiego prawdopodobieństwa było to tylko usystematyzowanie, objęcie w pewne stałe reguły, danie naukowych podstaw, zasadom lub zwyczajom, które były przedtem w użyciu. Jakie to były jednak zasady i zwyczaje, kiedy i przez kogo wprowadzone, do dziś jest rzeczą sporną i takową zdaje się pozostanie, gdyż dane czy to w piśmie świętem, czy też w dziełach talmudycznych są nadzwyczaj skąpe.

W pięcioksięgu Mojżesza, w księdze Rodzaju, Genesis, w VII i VIII rozdziale czytamy:

„Noe w roku sześćsetnym swego życia, dnia siedemnastego miesiąca drugiego, wszedł do arki, która po stu pięćdziesięciu dniach, dnia siedemnastego, miesiąca siódmego, osiadła na górze Ararat“. Wody opadały do dnia 1-go miesiąca dziesiątego, w którym to dniu ukazały się wierzchołki gór. Noe przeczekał dni 40, wypuścił kruka, po 7-iu dniach gołębicę. Ta po

następnych 7-iu dniach przyniosła mu różdżkę oliwną, a jeszcze po 7-iu dniach; „dnia 1-go, miesiąca pierwszego, sześćsetnego pierwszego roku swego życia“, Noe mógł już zdjąć przykrycie z korabia.

Z powyższego można by było przypuszczać, że za czasów Mojżesza liczone czas na lata, mające po 12 miesięcy, a te po 30 dni—tak jak u Egipcjan. Miesiące są tu oznaczone przez liczby porządkowe: dwa, trzy i t. d. za wyjątkiem miesiąca pierwszego, noszącego nazwę *Abib* ¹⁾ t. j. miesiąca *dojrzałości kłosów*.

W dniu 15 tegoż miesiąca ²⁾ obchodzono święto *Paschy* na pamiątkę wyjścia żydów z niewoli egipskiej a następnego dnia składano ofiarę—*Omer* ³⁾—z pierwszych dojrzałych kłosów jęczmienia. Jęczmień dojrzewa w Palestynie w pierwszych dniach Kwietnia; początek zatem roku przypadał na środek Marca, na porównanie wiosenne dnia z nocą ⁴⁾.

Po upływie 7-iu tygodni licząc od Paschy t. j. od pierwszej ofiary kłosów, obchodzono święto „*Zielonych świątek, Chag Szewuos*“ ⁵⁾. Był to dzień, w jakim po ukończonych żniwach dziękowano Jehowie za urodzaje i składano ofiary z pszenicy, której właśnie w tym czasie ukończono zbiory.

---

¹⁾ 2 Mojżesz XII 2. dziś Nisan.

²⁾ 3 Mojżesz XXII 5, 6, 7, 8.

³⁾ 3 Mojżesz II 14.

⁴⁾ Józef Flavius, historyk żydowski pochodzący z pokolenia kapłanów, ur. w 37 roku po N. Chr. twierdzi wprost, że Pascha u żydów odprawia się „w miesiącu Nisan, dnia 14-go po księżycu (luna decima quarta), gdy słońce znajduje się w znaku Byka“.

⁵⁾ 3 Mojżesz XXIII 15, 16.

Na dzień 15 miesiąca siódnego naznaczył prawodawca żydowski święto *Chag-haasif* ¹⁾, święto zbiorów, dla dziękczynienia Jehowie za zbiory owoców i wina, które w Palestynie na jesieni dojrzewają.

Tak więc, jak początek roku przypadał na dojrzewanie jęczmienia, porównanie wiosenne dnia z nocą, połowa miesiąca 7-go. określaną była ukończeniem zbiorów owoców i wina; rok stosował się więc do obrotu ziemi około słońca—był rokiem słonecznym.

Co do długości miesiący nie wiemy wiele. Król Salomon (1015—975 przed N. Chr.) opiewa ²⁾ „uczynił księżyc by według niego czas mierzyć“, a po zbudowaniu 2-ej Świątyni (516 r. przed N. Chr.) miesiąc zaczynał się wtedy, gdy na niebie ukazał się pierwszy rąbek nowego księżyca. Sama także hebrajska nazwa miesiąca „*chodesz—odnowiony*“ i nazwa pierwszego dnia — „*rosz-chodesz—głowa odnowionego*“, pierwszy dzień nowego księżyca, zdaje się bezpośrednio tego dowodzić.

Jak jednakże łączono miesiące księżycowe z rokiem słonecznym, dwie wielkości ze sobą niewspółmierne, jest zupełnie rzeczą niewiadomą.

Pewnem jest, że oznaczanie początku miesiąca i roku pierwiastkowo było wyłącznie w ręku kapłanów, a następnie Synhedrynu, który ogłaszał ludowi tę wiadomość, przekonawszy się o ukazaniu się na niebie nowego sierpa księżycowego.

Są ślady, że około 138 r. przed N. Chr. za czasów Szymona Machabeusza używano 14 let-

¹⁾ 3 Mojżesz XXIII 34 i n.

²⁾ Psalm CIV. 19.

niego perjodu z 5 latami 13-to miesięcznymi czyli 173 miesiącami, po 29 i 30 dni. Miano w użyciu następnie perjod 84 letni, w którym 31 lat było trzynastomiesięcznych, a 15—355-io dniowych, lecz może były to tylko próby usunięcia dowolności kalendarzowej. Wiemy np. że jeszcze Rabi Gamaliel, współczesny Chrystusowi, widział się pewnej wiosny być zmuszonym, rok bieżący zrobić przestępnym gdyż „gołębie i jagnięta do ofiary Paschalnej są jeszcze za młode, a jęczmień jeszcze nie dojrzewa“.

Początek roku, Nowy rok, przez bardzo długi czas święcono w dniu 1 Nisan t. j. po porównaniu wiosennem dnia z nocą; przeniesienie go na 1 Tiszry nastąpiło dopiero po powrocie żydów z niewoli babilońskiej (586—516 po N. Chr.), gdyż w całej Syrii święcono wtedy Nowy Rok na jesieni. Jednakże talmud jeszcze mówi, że dla świąt i królów, pierwszym miesiącem roku pozostał się zawsze Nisan.

Epoki od których żydzi lata swoje liczyli były różnemi czasy rozmaite. Księgi hebrajskie, które najdawniejsze czasy wspominają, jak księgi królów i kroniki, a które jednak pisane były albo podczas, albo po persko-babilońskiej niewoli, datują zawsze podług lat panowania królów, dzieje których opisują, przyjmując za epokę wyjście żydów z Egiptu (1645 r.) lub zbudowanie pierwszej świątyni przez Salomona (998 r.).

W późniejszych czasach liczono lata od zburzenia pierwszej świątyni (17 stycznia 586 r. przed N. Chr.),—wiemy także o używaniu przez długie czasy, aż do IV wieku po Chrystusie, ery Syryjskiej (Seleucusa), zwanej u żydów—*minjan-szath*, *liczenie kontraktów*, której początek przy-

pada na jesieni 312 r. przed N. Chr., a którą żydzi prawdopodobnie przynieśli z Babilonu.

Pierwsze pewniejsze wiadomości o pracach nad ukształtowaniem dzisiejszego kalendarza nie są wcześniejsze od roku 189 po N. Chr., od ukończenia Miszny. Jak wiadomo Miszna i komentarze do niej Gemara tworzą podstawę Talmudu. Między nauczycielami, którzy w pracy nad nim uczestniczyli, było wielu, którzy trudzili się nad sposobami określania świąt, wykluczającymi wszelką dowolność.

Nazwisko Rabbi Samuela Hajarchi, przełożonego szkoły w Nahardeah w bliskości starożytnego Babilonu, zmarłego w r. 250 po N. Chr. i ucznia jego, Rabbi Adda bar Ahaba przewodnika szkoły w Sorze nad Eufratem, ur. w r. 183 po N. Chr., są wedle podań, choć ich prace do nas nie doszły, ściśle związane z wprowadzeniem systemu obliczania do kalendarza żydowskiego.

Według świadectwa wielu uczonych hebrajskich: Rabbi Hai Gaon'a, Rabbi Szerira, Rabbi Izaaka Izraeli, a przede wszystkim Rabbi Maimuni (Majmonidesa) żyjącego w XII wieku po Chr. (w r. 1170 wyszło wielkie dzieło jego „Kidusz Hachodesz“ traktujące o kalendarzu żydowskim), ostatni patryarcha żydowski Rabbi Hillei II Hanassi, syn Rabbi Jehudy, z pokolenia Dawida, około roku 670 minjan sztaroth (ery Syryjskiej) czyli około 358 r. po N. Chr. wprowadził istniejący do dziś sposób obliczania lat i świąt hebrajskich.

Przyjął on przede wszystkim średnią długość miesiąca synodycznego, podług Hipparcha, i wprowadził znany już od dawna u ludów wschodu, 19 letni perjod księżycowy ateńczyka Metona,

ze zmianami, które inna długość miesiąca robiła koniecznymi.

Chcąc, wraz z Synhendrynem, z którym wspólnie tą wielką reformę urządził, jak najmniej od zwyczajów ludu odbiegać, ustanowił *przeszkody*, *Dechijoth* i nareszcie obliczył, przytrzymując się ściśle danych hebrajskich chronologów, chwilę, kiedy po stworzeniu człowieka, miał mieć miejsce pierwszy nów księżyca, dając takim sposobem, rozrzuconym po świecie swym współwyznawcom, nową erę stworzenia świata.

Podług niego pierwszy nów po stworzeniu świata miał miejsce w poniedziałek o godz. 11 m. 11 sek. 20 wieczorem, a od tej chwili do nowiu miesiąca, w którym Tytus Flavius, późniejszy cesarz rzymski, ostatecznie zburzył świątynię jerozolimską, upłynęło 47344 nowi.

Te dwie liczby są kardynalnemi podstawami kalendarza żydowskiego.

Jednostki kalendarzowe.

Dzień kalendarzowy, *doła*, po hebr. *lom*, t. j. czas między dwoma jednakowymi położeniami ziemi względem słońca, przy jej obrocie około swej osi, zaczyna się na 6 godzin przed północą, t. j. podług zwykłego liczenia czasu o 6-ej wieczorem i trwa do tejże godziny dnia następującego. *Dzień* dzieli się na 24 *godzin*, po hebr. *Szaach*, liczone od 0 do 24.

Godzina dzieli się na 1080 *części*, *Chalakim* ¹⁾; każdy *Chalak* na 76 *chwil*,—*regaim*. Minuta równa się więc 18 *chalakim*, a sekunda 22,8 *regaim*, albo 1 *chalak* równa $3\frac{1}{3}$ sekund, a 1 *rega* równa $2\frac{12}{19}$ tercji. Np.: Poniedziałek 5 godz. 204 *chalakim*, w kalendarzu hebrajskim, będzie odpowiadać podług liczenia zwykłego: Niedzieli 11 godz. 11 min. 20 sek. wieczór.

Tydzień, *Szebua* (od *szeba*-siedm) stanowią siedem dni. Tydzień zaczyna się od Niedzieli (t. j. od Soboty 6-ej godz. wieczorem), a koń-

---

¹⁾ *Chalakim*, *regaim*, *moledoth*, *tekufoth*, liczba mnoga od *chalak*, *regal*, *moled*, *tekufa*.

czy Sobotą. Dni tygodnia za wyjątkiem *Soboty*, *Szabas*, nie noszą oddzielnych nazw; oznaczają się tylko kolejnymi literami alfabetu hebrajskiego, które są zarazem i cyframi ¹⁾, a mianowicie:

Niedziela	— a. (alef)	— 1
Poniedziałek	— b. (bejs)	— 2
Wtorek	— g. (gimel)	— 3
Środa	— d. (daleth)	— 4
Czwartek	— h. (hej)	— 5
Piątek	— u. (uaw)	— 6
Sobota	— sz. (szin)	— 7 — Szabas.

tak np. Czwartek wyrazi się przez literę h t. j. cyfrę 5.

Miesiąc hebr. *Chodesz*, t. j. odnowiony, zaczyna się w dzień *Nowiu księżycowego*, hebr. *Moled*. Czas więc między dwoma nowiami księżyca, astronomicznie zwany miesiącem synodycznym, jest zarazem i długością miesiąca kalendarzowego. Gdy jednak rzeczywista długość miesiąca synodycznego jest zmienną, została dla celów kalendarzowych przyjętą jako średnia jego długość ²⁾:

29 dni 12 godzin 44 min. 3,333 sek., t. j. 29 dni 12 godz. 793 chalakim, z tym że dwa kolejno po sobie następujące miesiące będą miały po 29 i 30 dni, a dokładne wyrównanie nastąpi w ciągu roku.

Miesiąc trzydziestodniowy, zwie się *pełnym*, *male*, miesiąc dwudziestodziewiąciodniowy *nie-*

---

¹⁾ Patrz dodatek.

²⁾ Wielkość ta wzięta jest z Hipparcha, twórcy nauki astronomicznej, pochodzącego z Nicei, a żyjącego od r. 160—125 przed N. Chr. W rzeczywistości miesiąc synodyczny średni, jest także wielkością zmienną. W obecnym czasie wynosi: 29 dni 12 godz. 44 min. 2,836 sekund.

pełnym, chasser. Pierwszy dzień miesiąca nosi nazwę „*rosz-chodesz*, głowa odnowionego“; jednakże gdy przed nim był miesiąc pełny t. j. trzydziestodniowy, to ostatni dzień tegoż, nosi nazwę *pierwszego dnia rosz-chodesz*, a pierwszy dzień następnego miesiąca nazwę *drugiego dnia rosz-chodesz*. Z tego prawidła wynika, że po miesiącu pełnym idą zawsze dwa dni *rosz-chodesz* i że między dwoma *rosz-chodesz* dwóch następujących po sobie miesięcy, liczy się zawsze dni 28.

Rok, hebr. *Szanah* jest rokiem słonecznym t. j. przeciągiem czasu między dwoma jednakowymi położeniami ziemi w obiegu jej około słońca, względem tegoż. Rok taki, astronomicznie zwany rokiem zwrotnikowym, niebędąc wielkością bezwzględnie stałą, zawiera około 365 dni i 6 godzin, jest więc z długością miesiąca synodycznego nie współmiernym.

Dla celów kalendarzowych przyjęto, że 235 miesięcy synodycznych równa się 19 latom zwrotnikowym ¹⁾ i ustanowiono 19 letni perjod, w którym 12 lat mają po 12, a 7 lat po 13 miesięcy, osiągając przez to możliwość poczynania każdego miesiąca i roku w dniu nowiu księżycowego, przy stosunkowo dokładnej jego średniej długości.

Mnożąc długość miesiąca synodycznego przez $\frac{235}{19}$ otrzymamy.

365 dni 5 godzin 55 minut 25,4 sekund czyli 365 dni 5 godz. 937 chal. 48 regaim, jako średnią długość roku kalendarza żydowskiego, który

---

¹⁾ Ateńczyk Meton wprowadził ten perjod w r. 432 przed N. Chr. do kalendarza Ateńskiego.

więc co do dokładności zajmuje pośrednie miejsce między rokiem juljańskim a gregorjańskim ¹⁾.

Rok mający 12 miesięcy, zwie się *rokiem zwyczajnym*, *szanaħ pszutach*, a mający miesiący 13—*rokiem przybyszowym*, *szanaħ mubberes*.

W perjodzie 19 letnim, zwanym *małym perjodem księżycowym*, *machzor katan*, lata przybyszowe zajmują kolejne miejsca:

3, 6, 8, 11, 14, 17 i 19 ²⁾;

po hebr.—*guch jadsat* ³⁾, podczas gdy inne kolejne miejsca zajęte są przez lata zwyczajne.

Lata liczą się od stworzenia świata, rok 1-szy był zarazem i pierwszym rokiem *małego perjodu księżycowego*.

Dzieląc liczbę danego roku przez 19, otrzymamy iloraz, oznaczający liczbę ubiegłych perjodów i resztę, która określi położenie danego roku w perjodzie czyli jego długość, czy dany rok jest zwyczajnym czy przybyszowym.

Podzieliwszy np. liczbę 5670 przez 19 otrzymamy jako iloraz 298 i resztę 8. Do początku więc roku tego upłynęło 298 perjodów, a jest on rokiem 8 w perjodzie czyli przybyszowym.

---

¹⁾ Według tablic opublikowanych w 1895 r. przez M. Newcomb'a, rzeczywista długość roku zwrotnikowego wynosi (na początku 1900 r.): 365 dni 5 godz. 48 min. 45.975 s., ze zmniejszeniem 0,53 s. w przeciągu każdych stu lat. Hipparch z Aleksandryi obliczył: 365 dni 5 godz. 55 min. 12 sek., a Arystarch na 200 lat przed N. Chr.: 365 dni 5 godz. 45 min. 50 sek.; w kalendarzu juljańskim przyjęto 365 dni 6 godz., a w gregorjańskim: 365 dni 5 godz. 49 min. 12 sek.

²⁾ Formułka mnemoniczna: trzy, trzy, dwa, trzy, trzy, trzy, dwa.

³⁾ 3=g; 6=u; 8=ch; 11=ja; 14=jd; 17=js; 19=jt.

Rok zwyczajny ma 12 miesięcy, są one ¹⁾: *Tiszry, Cheszwan, Kislew, Tejwes, Szwat, Adar, Nisan, Ijar, Siwan, Tamus, Aw i Elul*, mające kolejno po 30 i 29 dni.

W roku przybyszowym między miesiące *Szwat i Adar*, wstawia się miesiąc trzynasty, mający dni 30, noszący nazwę *Adar riszon* lub *Adar I*, gdy właściwy miesiąc Adar otrzymuje nazwę *Adar II, Adar szni* lub *Weadar*.

Nowy Rok hebr. *Rosz haszanah*, t. j. pierwszy dzień miesiąca Tiszry, obchodzi się w dzień nowiu księżycowego, zwanego po hebr. *Moled Tiszry*. Rytualne jednak względy, o których niżej, niedozwalające na odprawianie tego święta w pewne dni tygodnia, jak również i ta okoliczność, że 12 miesięcy księżycowych po 29 i 30 dni stanowią 354 dni, gdy 12 miesięcy synodycznych liczą 354 dni 8 godzin i 876 chalakim, t. j. prawie o $\frac{1}{3}$ dnia więcej, sprawiają że rok zwyczajny 12 miesięczny w pewnych razach ma 353 w innych 354 i 355 dni, a rok przybyszowy 383, 384 i 385 dni.

Kalendarz żydowski posiada zatem 6 rodzajów lat:

Rok zwyczajny	niepełny	. o 353 d.
„	„	pełny . . o 354 „
„	„	nadliczbowy o 355 „
Rok przybyszowy	niepełny	. o 383 d.
„	„	pełny . . o 384 „
„	„	nadliczbowy o 385 „

Rok *pełny* zwie się po hebrajsku *szanah kassidrah*, rok *niepełny* — *szanah chasserah*, a rok *nadliczbowy* *szanah szlemah*.

---

¹⁾ Nazwy miesięcy są chaldejskiego pochodzenia w większości wspólne z syryjskimi.

W latach niepełnych dzień jeden odejmuje się od miesiąca Kislew, który liczy wtedy 29 dni, a w latach nadliczbowych dzień jeden dodaje się do miesiąca Cheszwan posiadającego wtedy dni 30.

Tablica I podaje długość każdego miesiąca dla wszystkich sześciu rodzajów lat.

TABLICA I.
Ilość dni w miesiącach

Miesiące	Lata zwyczajne			Lata przybyszowe		
	nie- pełny	pełny	nad- liczb.	nie- pełny	pełny	nad- liczb.
	m a d n i			m a d n i		
Tiszry . . .	30	30	30	30	30	30
Cheszwan . .	29	29	30	29	29	30
Kislew . . .	29	30	30	29	30	30
Tejwes . . .	29	29	29	29	29	29
Szwat . . .	30	30	30	30	30	30
Adar . . .	29	29	29	30	30	30
Weadar . . .	—	—	—	29	29	29
Nissan . . .	30	30	30	30	30	30
Ijar . . .	29	29	29	29	29	29
Siwan . . .	30	30	30	30	30	30
Tamus . . .	29	29	29	29	29	29
Aw . . .	30	30	30	30	30	30
Elul . . .	29	29	29	29	29	29
Sa . .	353	354	355	383	384	385

Obliczenie daty nowiu księżycowego, Moled.

Wyżej wspomnieliśmy, że kalendarz żydowski przyjmuje:

29 dni 12 godz. 793 ch.

jako średnią długość miesiąca synodycznego t. j. odległość w czasie dwóch po sobie następujących nowi księżycowych, *Moledoth*. Znając więc dokładną datę kalendarzową jednego nowiu, przez dodanie lub odjęcie powyższych liczb, otrzymamy datę następnego lub poprzedzającego nowiu.

Przy tym obliczaniu, jak obaczemy później, chodzi tylko o dzień w tygodniu i dokładny czas dnia, można więc całe tygodnie odrzucać, przyjmując tylko pozostałą wielkość

1 dzień 12 godz. 793 ch.

Wielkość ta zwie się *charakterem miesiąca* i nosi w języku hebrajskim formułkę mnemoniczną *ajab taszcag*.¹⁾

Mnożąc charakter miesiąca przez ilość miesięcy w roku, otrzymamy *charakter roku*, który nam pozwoli, mając datę nowiu jakiegokolwiek

---

¹⁾ 1—a; 12—jb; 793—t. sz.—c. g.

miesiąca, znaleźć datę nowiu tegoż samego miesiąca w roku następującym lub poprzedzającym.

Charakter roku zwyczajnego, będzie zatem (odrzucając całe tygodnie)

4 dni 8 godz. 876 ch.

dla którego formułka mnemoniczna hebrajska brzmi *dach-tat-eu*¹⁾ a *charakter roku przybyszowego*

5 d. 21 godz. 589 ch.

z formułką mnemoniczną *haka-tak-pat*²⁾.

Dodając 12 charakterów lat zwyczajnych i 7 charakterów lat przybyszowych otrzymamy *charakter małego perjodu księżycowego* t. j. perjodu 19 letniego; będzie on

2 dni 16 godz. 595 ch.

z formułką mnemoniczną *be-tas-takah*.³⁾

Kalendarz hebrajski przyjmuje dalej, co już wyżej wspomnieliśmy, jako swą kardynalną zasadę, że pierwszy Moled, nów pierwszego miesiąca Tiszry, miał miejsce w Poniedziałek t. j.

2-go dnia o 5 godz. 204 ch.

Wielkość ta zwiesię *Nowiem Stworzenia, Moled tohu* i wyraża się przez formułkę mnemoniczną *bahrad*⁴⁾.

Znając nów Stworzenia i charakter lat i miesięcy możemy dla każdego miesiąca każdego roku oznaczyć datę kalendarzową nowiu.

Tablice II, III i IV podające charakter miesiący jednego roku, lat w perjodzie i perjodów, ułatwiają nam obrachunek, którego bieg pokażemy na przykładzie.

---

1) 4—d; 8—ch; 800—tt; 76—eu.

2) 5—h; 21—ka; 500—tk; 89—pt.

3) 2 b; 16—ts; 500—tk; 95—ch.

4) 2—b; 5—h; 200—r; 4—d.

Dla oznaczenia daty nowiu miesiąca Tiszry roku 5671, dzielimy liczbę 5671 przez 19. Otrzymujemy iloraz 298, jako liczbę perjdów przebytych i resztę 9, która oznacza, że rok jest 9-tym w perjodzie.

Podług tablicy IV, charakter 200 perjdów wynosi — 5 d. 22 g. 200 ch., charakter 90 perjdów — 4 d. 1 g. 630 ch., charakter 8 perjdów — 0 d. 12 g. 440 ch. razem — charakter 298 perjdów

10 dni 12 godz. 190 ch.

Dodając do tego, podług tablicy III, charakter 9-go roku w perjodzie:

4 dni 12 godz. 747 ch.

i charakter stworzenia:

2 dni 5 godz. 204 ch.

otrzymamy sumę:

17 dni 6 godzin 61 ch.

a po odrzuceniu 14 dni = 2 tygodni

3 dni 6 godz. 61 ch.

czyli Wtorek, 6 g. 61 ch. jako datę nowiu noworocznego roku 5671-go.

Chcąc otrzymać datę nowiu np. 1 Nisan tegoż roku, do powyższej wielkości dodajemy charakter miesiąca Nisan (r. 5671 jako 9-ty w perjodzie jest zwyczajnym) z tablicy II-A

2 dni 4 godz. 438 ch.

otrzymując 5 d. t. j. Czwartek 10 godz. 499 ch. jako datę żadaną.

Wykaz świąt żydowskich.

- Tiszry.**
1. } Nowy Rok—Rosz Haszanah.
  2. }
  3. Post Gedali. 12-to godzinny, na pamiątkę zabicia Gedali, dowódcy oblężonej przez Nabuchodonoroza Jerozolimy w r. 588 przed N. Chr. Gdy wypada w Sobotę post odkłada się na Niedzielę dnia 4 Tiszri.
  10. Sądny dzień. Iom Kipur. Ścisły 24 godzinny post. Dzień odpuszczenia grzechów całego ludu Izraela.
  15. } Święto Kuczek. Sukos, trwające dni 8 na pamiątkę wyprowadzenia Izraela z ziemi Egipskiej i mieszkania na puszczy pod namiotami.
  16. }
  21. Hoszana raba, dzień śpiewu wielkiej Hosanny w Synagodze.
  22. Ostatni dzień św. Kuczek. Szemini Aceres.
  23. Święto Tory, Szymchas Tora. W dniu tym zaczyna się w Synagodze czytanie pięcioksięgu Mojżesza rozdzielonego na 54 części Parszyjot, z których co Sobota jedna część odczytuje się ludowi.
- Kislew.**
25. Uroczystość świec, Ohanuka, na pamiątkę poświęcenia odbudowanej przez Judasza Machabeusza świątyni (w roku 164 przed N. Chr.). Trwa dni 8.

- Tejwes.** 10. **Post 10-go Tejwes. Asara betejwes** dwunastogodzinny, na pamiątkę początku oblężenia Jerozolimy przez Nabuchodonoroza r. 588 przed N. Chr. Gdy wypada w Sobotę odkłada się na Niedzielę 11 Tejwes.
- Adar** 13. **Post Estery, Tanit Ester**, dwunastogodzinny na pamiątkę postu Estery i Mardocheusza, Jeżeli 13 Adar wypada w Sobotę, post odprawia się we Czwartek 10 Adar.
- Weadar.** 14. **Święto Purym.** Pamiątką zwycięstwa żydów przy pomocy Estery i Mardocheusza nad Hamanem powiernikiem Ahaswera.
15. **Szuszam Purym.** Miastu Suzie (hebr. Szuzszan) w Persji, gdzie według podania miał zamieszkiwać król Ahaswer, dozwolone było dwa dni zamiast jednego radować się ze zwycięstwa nad Hamanem.
- Nisan.** 15. } Pierwsze dni świąt Paschy.
16. }
21. } Ostatnie dni świąt Paschy, Pejsach obchodzonej na pamiątkę wyprowadzenia synów
22. } Izraela z niewoli Egipskiej.
- ijar.** 18. **Święto dnia trzydziestego trzeciego ofiary Omer.** Lag Beomer. Pamiątką składania ofiary z jęczmienia Omer i prośba o urodzaje.
- Siwan.** 6. } Zielone Świątki. Szewuos. Święto dziękczynne za ukończone żniwa, które od Paschy
7. } trwały 7 tygodni. Dziś także pamiątką nadania przykazań na górze Synai.
- Tamus.** 17. **Post 17-go Tamus. Szywa usor betamus.** 12-to godzinny post na pamiątkę zdobycia Jerozolimy przez Tytusa. Gdy wypada w Sobotę odkłada się na Niedzielę 18 Tamus.
- Aw.** 9. **Post 9-go Aw. Tyszebaw.** 24 godzinny post na pamiątkę spaleni świątyni przez Tytusa.

SPIS RZECZY.

Przedmowa	Str.	5
Wstęp	„	7
Jednostki kalendarzowe	„	13
Obliczenie daty kalendarzowej nowiu księżycowego. Moled.	„	20
Oznaczenie dnia Nowego Roku, Roszhaszanah	„	26
Określenie rodzaju i gatunku roku. Oznaczenia Kbjoth	„	31
Perjody księżycowe	„	37
Pory roku. Tekufoth	„	43
Perjod słoneczny i wielki księżycowy		
Rok odpuszczenia, Rok miłościwy	„	45
Zamiana dat ery żydowskiej na chrześcijańską i odwrotnie	„	47
Wykaz świąt żydowskich	„	62

